

člana vlade, katero so dosledno in zmerom podpirali, ter jej izkazali morebiti še preveč vslug.

Ako je poslanec Šuklje rekel, da bode stal v tem boju ves slovenski narod kot en mož za slovenskimi poslanci, borečimi se za pravice in narodni obstanek, se gotovo ni motil. Boja tega sicer ne sprejemamo z veseljem, ker smo popolnoma prepričani, da bode stal mnogo žrtev, ali ako se ga nam hoče vsiliti, se ga ne bojimo, ker na naši strani je pravica, in kjer je pravica je tudi Bog. Žal, da se noče na merodajnem mestu spoznati neovrgljive resnice: *iustitia fundamentum regnorum*. Pri vsem tem žalostnem položaji, v katerem se nahajamo, tolaži nas vendar to, da ne bomo osamljeni v tem boju, ampak da nam hočejo pomagati tudi naši dosedanji stari zavezniki konservativni Nemci, ki zastopajo veliki del nemškega naroda. V tej nadi nas je potrdil nemški konservativni poslanec dr. Ebenbach, ki je v imenu svojih somišljenikov izrekel, da se popolnoma vjemajo z nazeri, katere je razložil profesor Šuklje v svojem govoru. Iz tega pa sledi, da ni še nikakor potrebno, da bi naši poslanci, če spremené taktiko nasproti vladi, spremenili isto tudi konservativnem klubu nasproti.

Pa tudi zastopnikom češkega naroda moramo biti hvaležni, ki so nam pritekli na pomoč, ter pokazali, da je tudi njem vedno pri srci osoda bratskega slovenskega naroda.

Ta razprava dokazala je, da naši vrli zastopniki ne bodo osamljeni, ako bodo prisiljeni stopiti v opozicijo.

Srednje šole.

Govor poslanca Karola Kluna v državnem zboru.

Pred vsem prosim, gospoda moja, da mi ne zamerite, če bodem govoril o stvareh, o katerih se je že večkrat govorilo v tej zbornici. Dobro vem, da ni prijetno poslušati, kar je kdo že večkrat slišal, ali verjemite mi, gospoda moja, da je za nas še neprijetneje, stare pritožbe ponavljati in izpostavljati se nevarnosti, da smo zbornici nadležni in dosežemo baš nasprotno, kar bi želeli.

Dovolj že poznate zahteve, katere so stavili zastopniki slovenskega naroda v tej visoki zbornici glede na šolstvo. Če letos zopet izpregovorim o tem, mi daje k temu pogum stari pregovor: „Gutta cavat lapidem, non vi sed saepe cadendo.“ Letos je pa še moja posebna dolžnost, da izpregovorim o teh stvareh, ker sta ožja somišljenika v budgetnem odseku bila zadržana, da nista mogla o njih izpregovoriti, in bi se iz molčanja utegnili sklepati, da smo se že naveličali teh zahtevanj, ko v resnici mi ne odstopimo za pičico od svojih zahtev.

Kdor je pravičen in nepristransk, priznati mora, da smo se v zahtevah svojih ozirali vedno na obstoječe razmere in pa na državne koristi, kajti zahtevali smo le slovenske paralelne razrede na zavodih, namenjenih slovenskim otrokom. Ta zahteva je tembolj opravičena, ker

so se slovenske paralelke, katere je osnoval prejšnji učni minister, dobro obnesle, kakor je priznala učna uprava sama.

Italijanski zastopniki stavili so jednako zahtevo za stran italijanskih paralel na gimnaziji v Gorici, katero pohaja italijanska mladina. Mi smo njih zahteve odkritosrčno podpirali, ker mi jim privoščimo, kar sebi želimo, ker mi zahtevamo jednako pravico za vse in je nikomur nočemo kratiti.

Visoka učna uprava je opetovano v budgetnem odseku pa tudi v zbornici obetala, da hoče dovoliti, da se zaporedoma osnujejo slovenske, oziroma italijanske paralelke. Žal, da je do sedaj ostalo le pri lepih besedah. Celje, Gorica in Trst zaman čakajo na tako vravno tamošnjih srednjih šol, da bi slovenska mladina, ki je v Celju in v Gorici vendar v večini, oziroma italijanska mladina, mogla se izobraževati v materinščini, kar je vendar v državnih osnovnih zakonih slovesno zagotovljeno. Da, celo kaže se, kakor bi že obžalovali, da so deloma dovolili to zakonito zajamčeno pravo, in bi že radi preklicali, kar so dozdej storili; kajti v Mariboru osnovane takoimenovane slovenske paralelke se bistveno razločujejo od ljubljanskih slovenskih paralel. Če se pa hočejo slovenske, oziroma italijanske paralelke morda celo tako osnovati, kakor se je zadnji čas poskušalo v Gorici, kateri poskus se je, zdi se mi, opustil, potem bi slovenske, oziroma italijanske paralelke pač ne imele nobene vrednosti in ostale mrtvorajeno dete. Če bi se ves pouk v materinščini omejil le na materinščino kot učni predmet in morda še na veronauk in zemljepis, potem se pač o slovenskih, oziroma italijanskih paralelah prav za prav še govoriti ne more. (Tako je! na desnici.)

Poleg tega pa moramo omeniti, da od učencev, ki se oglase za slovenske paralelke, zahtevajo jednako znanje nemščine (Čujte! Čujte! na desnici) kakor od kandidatov za nemške paralelke. S tem se je pa vzel ves pomen olajšavi, ki se je hotela dati učencem, kateri še niso nemščine dosti zmožni. (Res je! na desnici.)

Visoka naučna uprava si jako prizadeva, da izvede reformo srednjih šol, in zato zasluži vso hvalo in priznanje. Mislím pa, da bi se ne pridobila nič manj hvale, pa gotovo več zasluge, ko bi preustrojila srednje šole tako, da bi ugajale potrebam in željam posamičnih narodov. (Dobro! Dobro! na desnici.)

Postopanje, kakoršno je sedaj priljubljeno učni upravi, pa mora vzbujati le nezadovoljnost narodov. Če se sprava, sporazumljenje narodov, katero žele vsi pravi rodoljubi, ne bode doseglo, moramo, verjemite mi, to v veliki meri zapisati na rovaš naučne uprave (Prav res! na desnici.), ki se pri svojih odločbah ravna po vseh mogočih političnih ozirih, najvažnejši politični ozir, zadovoljitev narodov, pa popolnoma v nemar pušča. (Poslanec dr. Trojau! Izvršitev ravnopravnosti!)

(Konec prihodnjič.)

Naučni minister seveda ni povedal, kaj ga je vodilo, ko je tako govoril proti slovenskim zahtevam. Znano je sicer, da Gautsch ni prijatelj nam Slovincem, ali vendar je težko verjeti, da je govoril prav iz lastne inicijative. V tem nas potrjuje tudi slavospev, katerega mu je pel koroški levičar Gohn. Zdi se nam, da je vsa stvar bila že poprej dogovorjena. Levica je zahtevala, da se minister postavi proti težnjam koroških Slovencev in Gautsch je jim ustregel. Dal je razumeti, da rekurzov zastran slovenskih šol ne bode ugodno rešil, da bode treba torej pritožb še na državno sodišče. S tem je dovolj povedal, da imamo Slovenci pričakovati najhujšega boja, kakeršnega nismo imeli, odkar imamo ustavo. Ne smemo misliti, da bode vlada in njeni zavezniki se omejili na Koroško, temveč kmalu bodo po vsem Slovenskem začeli boj proti nam. Bati se je, da se odpravi vse to, kar smo po hudem boju dosegli v desetih letih glede srednjih šol. Dolgo ne bode trajalo, da se bode v pisarne jela pri oknih in in vratih vrvati nemščina. Ministerski ukazi o rabi slovenščine se bodo pozabljali, uradniki jih bodo prezirali; vedoč, da s tem ustrezajo najvišjim krogom in nadejajoč se, da se slovenske stranke v vsakem slučaju ne bode pritožile na višja mesta, pa tudi tuje našega jezika ne vešče uradnike bodo nam jeli urivati. Levičarji in uradniki levičarskega duha bodo sedaj vse strastneje delali proti nam, nego so pod prejšnimi liberalnimi vladami. Tedaj se je sploh mislilo, da se Slovenci itak kmalu ponemčimo, zlasti koroški Slovenci se že sploh niso jemali v poštev. Sedaj pa vedo, da je v nas več življenske moči, nego se je je nam prisojevalo, da je torej treba porabiti tudi vsa sredstva, če se hoče nas raznaroditi in zavreti naš narodni napredek, da smo mi trd oreh, ki se ne da tako lahko streti. Naučni minister je vso svojo jezo stresel tudi nad koroškim „katoliškim političnim in narodnogospodarskim društvom“. Videlo se mu je, da mu je to društvo posebno trn v peti, ker je organizovalo koroške Slovence. Ravno tako zoprna so pa vladi in levičarjem tudi vsa druga društva, ki pospešujejo narodno zavest. Proti „Družbi sv. Cirila in Metoda“ se je že začelo delovati. Delajo se jej vse mogoče ovire. Čuditi se ne bomo smeli, če bode vlada tu in tam tudi kako slovensko društvo razpustila. Na vse moramo biti pripravljeni. Kakor našim nasprotnikom ni sveta v ustavi zagotovljena narodna enakopravnost, ravno tako jim tudi ne bode sveto pravo ustavno zagotovljeno pravo shajanja in zborovanja.

Naša narodna dolžnost je sedaj, da se pripravimo na boj, ki nas čaka. Zato je pa treba, da pozabimo naše domače prepire, da ne iščemo več tistega, kar nas razdružuje, temveč to, kar nas druži. Samo, če bomo jedini, moremo ubraniti naše narodne svetinje. Poleg tega pa moramo biti pogumni. Naše zahteve so pravične in se opirajo na zakone in na ustavo. Ustave pa tudi levica ne bode smela dolgo brezozirno teptati z nogami. Njena moč ni toliko v višji kulturi nemškega naroda, kajti baš avstrijski Nemci se v omiki ne morejo meriti s Slovani.

Moč levičarjev je v veliki meri v sedanji ustavi, zato se pa tudi radi ponašajo kot varuhi ustave. Naj le začno brezozirno podkopavati ustavo, podkopali bodo sebi stališče. Zaradi tega smemo biti preverjeni, da bode nam tudi še lepše solnce sijalo, če tudi se sedaj nam zatemnuje nebo.

Srednje šole.

Govor poslanca Karola Kluna v državnem zboru.

(Konec.)

Drugo jednako važno vprašanje, o katerem smo že tudi večkrat govorili v tej zbornici, je pa obnovljenje kranjske gimnazije, ki se je odpravila z znanim nesrečnim ministerskim ukazom.

Verjemite mi, gospoda moja, da se mi in deželni zastop kranjski nikakor iz upornosti proti vladnim naredbam, trmoglavosti in trdovratnosti vedno ne obračamo do vis. vlade s peticijami in resolucijami, da bi obnovila odpravljeno kranjsko gimnazijo, temveč k temu nas sili nujna in velika potreba. Tudi lani je kranjski deželni zastop sklenil peticijo na visoko zbornico poslancev, v kateri opozarja, koliko bi bila potrebna gimnazija v Kranju, da je tam jako pripravno gimnazijsko poslopje, zdrav in lep kraj, ceno življenje in pa da je nižja gimnazija v Ljubljani že prenapolnjena. Visoka učna uprava pa naše peticije ni uslišala, da bi obnovila gimnazijo v Kranju, temveč je osnovala novo nižjo gimnazijo v Ljubljani, katera naj bi imela dvojen namen. Nadomestila naj bi kranjsko nižjo gimnazijo in pa odpomogla prevelikemu številu učeucev na ljubljanski veliki gimnaziji.

Pa ta namen se je le na pol dosegel. Ker se je osnovala nova gimnazija v Ljubljani, pomanjšalo se je res število učencev tamošnje višje gimnazije. Koncem 1889/90. leta je štela 800 učencev, koncem poslednjega šolskega leta pa samo 528. Na novi nižji gimnaziji je pa bilo 300 učencev. Kranjska gimnazija se pa s tem ni nadomestila. Število učencev vedno narašča, odkar se je odpravila gimnazija v Kranju, in se je poslednja leta povejšala na kacic 200. Višja gimnazija je ob začetku letošnjega šolskega leta štela zopet 615 učencev, torej skoro 100 več, nego koncem poslednjega šolskega leta. Na nižjo gimnazijo se je pa vpisalo 390 učencev, torej 100 več, nego jih je bilo koncem poslednjega šolskega leta. Mnogo je višjih gimnazij, ki nemale toliko učencev. (Čujte! Čujte!)

Sicer se je polovičarski uspeh dosegel z žrtvami, ki niso v nobeni razmeri z vspehom. Te žrtve ne zadevajo le državne blagajnice, temveč tudi duševni in telesni blagor šolske mladine. (Tako je!) Zadevajo najdragocenejši zaklad, katerega imajo stariši, zadevajo otroke. Gospoda moja, visoka učna uprava je novoosnovano nižjo gimnazijo umestila v prostore starega gimnazijskega poslopja, ki v nobenem oziru ne ugaja zahtevam gimnazijskega poslopja sploh. (Odobrovanje govornikovih smišljenikov). Zares se je čuditi, da si je visoka učna

uprava kupila to poslopje, ki ni za drugo, kakor da se do tal podere in znova sezida. (Prav res!) Če že prostori višje gimnazije nikakor niso vzgledni in ne uga-jajo zahtevam, katere javno zdravstvo in pa znanost za-hteva od šolske sobe (Čujte! Čujte!), morajo se pa pro-stori nižje gimnazije imenovati prava sramota. (Odo-branje.) Otroci so v nezdravih sobah, ki so podobne ječam, pa ne novejšega, temveč predpotopnega časa. Sobe v pritličju so mokre, da so morali vse fizikalčne apa-rate in prirodoznanske zbirke prenesti v prvo nadstropje, da se popolnoma ne pokvarijo. Sobe v prvem nadstropju so pa suhe, ali so tako temne, da so otroci v nevarnosti, da ne oslepe. Sicer so pa te sobe premajhne in nimajo one prostornosti, ki je predpisana.

Po predpisih se zahteva, da je vsaka soba vsaj $4\frac{1}{2}$ metra visoka in da je za vsacega učenca 1 kvadratni meter prostora in $5\frac{1}{2}$ kubičnega metra zraka. Sobe, o katerih tukaj govorim, so pa 3·25 do 3·9 metrov visoke, v I. razredu ima eden učenec le 3·90 m. prostora zrač-nega prostora je pa 3—5·18 kubičnih m. Taki prostori so gotovo škodljivi zdravju in prepričan sem, da bi že davno bili odredili, naj se premesti, ko bi bilo kako za-sebno učilišče. Posebno po zimi so take sobe nezdrave, ko so izhlapljenja večja in se sobe ne morejo prezračevati mej učenjem. Ta stvar se je bila sprožila že v kranjskem deželnem zboru v obliki interpelacije. Gospod vladni zastopnik je priznal, da se je deželni šolski svet že večkrat posvetoval o teh neprilikah in bode gledal, da se odpravijo. Največ je pa zavisno od visoke učne uprave, katera ima seveda končno odločitev.

Visoko učno upravo bi torej nujno prosil, da prej ko mogoče odpomore tem neprilikam in preskrbi za novo nižjo gimnazijo v Ljubljani prostore, ki bodo ustrezali vsem zahtevam zdravstva in znanosti. Jako bi prosil, da ne odlaša z grajenjem novega gimnazijskega poslopja. Če visoka učna uprava zahteva dodatni kredit 25.000 gld. za grajenje poslopja za ljudsko in meščansko šolo v Trstu in 28.000 gld. za grajenje moškega in ženskega učitelj-išče v Galiciji, ni nobenega izgovora, da ne bi mogla za-htevatati takega kredita za gimnazijsko poslopje v Ljubljani.

Omeniti pa moram še neko drugo posledico odprave kranjske gimnazije, ki se tiče bolj duševne nego telesne blaginje naših otrok, o kateri sem baš govoril. Omenil sem že, da se je z osnovo nove gimnazije v Ljubljani tamošnji višji gimnaziji število učencev pomanjšalo, da pa po odpravi kranjske gimnazije število učencev vedno narašča, tako da obe ljubljanski gimnaziji več ne za-doščate.

Kaj je pa posledica tega množenja učencev? Da se učenci, ker jih je preveč, izredno strogo klasifikujejo, da se pri vsprejemu stavijo jako velike zahteve in se tako od študij odstranijo mnogi mladenči, od katerih bi bilo še mnogo pričakovati in bi kedaj bili v čast družbi in znanosti.

Znano je, da se pri nekaterih mladih ljudeh duh poprej razvije, nego pri drugih. To je neprilika, kateri

bi se s tem odpomoglo, da se obnovi nova gimnazija v Kranju, za katero že imajo jako primerno poslopje. Ob-novljenje kranjske gimnazije bi ne zahtevalo od držav-nega zaklada takih žrtev, kakor jih je osnova nižje gim-nazije v Ljubljani.

Pa še nekega družega zavoda se moram spomniti, ki je tudi največje važnosti za slovansko prebivalstvo, to je nižja gimnazija v Pazinu. Mi smo že v prejšnjem za-sedanju opozorili na to, da bi bilo pravično in potrebno, da se za hrvatsko in slovensko prebivalstvo v Istri osnuje edna srednja šola.

Gospoda moja! Nedavno smo slišali iz ust gospoda ministerskega predsednika, ki je odgovarjal na interpe-lacijo poslanca Spinčiča, da v Istri nemščina ni v deželi navadni jezik, in vendar je v Istri za tamošnje nemško prebivalstvo, največ uradniške rodbine v Pulji, nemška gimnazija.

Italijansko prebivalstvo ima svojo lastno gimnazijo v Kopru, če tudi so Italijani le manjšina prebivalstva isterskega. Mari bi ne bilo umestno in pravično, da se za 180.000 Hrvatov in Slovencev osnuje posebna srednja šola, in sicer v Pazinu, kjer je že bila cela gimnazija, pa se je premestila v Pulj. (Prav res! na desnici.)

Jaz bi to zadevo zopet priporočal Vaši naklonje-nosti, visoko naučno upravo pa prosil, da obnovi nižjo gimnazijo v Pazinu s hrvatskim in nižjo gimnazijo v Kranju s slovenskim učnim jezikom, kajti sedaj se kaže, da se Slovanom meri z drugo mero, nego Nemcem. (Tako je! na desnici.)

Nemški jezikovni otok v Kočevju, ki ima 15.000 duš, ima lastno gimnazijo. Mi Kočevcem te šole ne za-vidamo, prav privoščimo jim jo, če tudi je domačinci posebno zelo ne obiskujejo. Prosim pa, dajte vendar 180.000 slovanskim prebivalcem v Istri svoj zavod, po-vrnite kranjsko gimnazijo lepi Gorenjski, ki ima 100.000 prebivalcev, štiri mesta, več znamenitih trgov in jako mnogo vasij, katere prebivalstvo glede inteligence pre-kaša marsikatero drugo.

Zatorej prosim še edenkrat visoko vlado, da obnovi nižjo gimnazijo v Kranju. Koristi ne bode imela le de-žela kranjska, temveč tudi visoka državna uprava. V vseh panogah javne službe je tudi pomanjkanje sil, to pomanjkanje se bode še bolj čutilo, če se bodo odprav-ljali in omejevali zavodi, kakor pri nas.

Jaz končam s tem in prosim Njega ekscelenco, da nam pri priložnosti pove, kako misli visoka učna uprava o vprašanjih, katere sem omenil. (Odobranje in plo-skanje na desnici. — Govorniku od mnogih strani čes-titajo.)

Politični pregled.

Domače dežele.

V seji dne 13. t. m. državnega zbora je prišlo na vrsto posvetovanje o ljudskih šolah. Pred razpravo je storil obljubo novoizvoljeni isterski poslanec dr. Laginja

Jasno je bilo sedaj liberalni gospodi, da zanjo še ni prišel čas, zlasti, da se Poljaki ne dajo vjeti na limance, dokler imajo še kako oporo na desnici. Levica je z velikim veseljem pritrjevala Gautschevim nam nasprotnim izjavam in vsakdo bi bil mislil, da ta prevzetna stranka se ne bode nikdar toli ponižala, da bi se hotela prijazno razgovarjati o naših terjatvah. Po omenjenih neuspehih so pa gospodje postali jako krotki, in odločen levičarski vodja je baje že popraševal pri naših poslancih, kako da bi se dalo uravnati naše slovensko vprašanje. Mi ne vemo, je li dotičnik vprašal v svojem imenu, ali v imenu svojih somišljenikov. Vsekako pa to kaže, da tudi levičarji že resno računajo z nami, da so naši poslanci na Dunaju faktor, ki se resno jemlje v poštev. Da so se razmere tako ugodno zasukale, to pa imamo le temu zahvaliti, da se naši poslanci niso dali premotiti in so zvesti ostali svojim dosedanjim zaveznikom.

Kaj bi bilo, ko bi bili kar vstopili v mladočeški klub. Desnica bi se bila razbila in Poljaki bi se bili pridružili našim nasprotnikom. Na jedni strani bi bila močna, jedina nam nasprotna večina, ki bi bila preko vseh naših želj prehajala na dnevni red, na drugi strani pa v razne frakcije razcepljena opozicija, katere bi ne vezala skupna načela, kajti tudi Mladočehi z Jugoslovani vred bi bili tudi le nevplivna faktorja, če se pomisli, da mnogi mladočeški, posebno pa dalmatinski Slovani, kaj neredno prihajajo k sejam. Tak položaj bil bi očitno najneugodnejši za nas Slovence, ki si ga misliti moremo. Če bi bilo nam usojeno, da bi mogli stopiti v opozicijo, moramo gledati, da pojdemo ukupaj v opozicijo z našimi dosedanjimi zavezniki. Le potem bi nas tudi v opoziciji prezirati ne mogli. Kakor se pa sedaj kaže, je pa mnogo upanje, da nam v opozicijo hoditi ne bode treba, temveč bodo celo, kakor je gori povedano, liberalci skušali se pogajati z nami. Sedanji čas je za nas zelo važen. Če bi prišlo do kacic pogajanj, je treba, da vsi Slovenci podpiramo naše poslance s tem, da jim skazujemo zaupanje. Naših zastopnikov beseda bode še veliko več poštevala, če bodo na Dunaju videli, da za njimi ne stoji le jedna stranka, ampak ves narod slovenski. Zato pa ne moremo našim politikom dovolj priporočati zložnosti v sedanjem času. Kdor v odločilnih trenutkih seje prepričan, temu se mora odločno odrekati vsako domoljubje, naj pripada k tej ali oni stranki. Poljaki so veliko dosegli v naši državi in za vse vspehe imajo veliko zahvaliti svojo složnost. Prepričajo se doma včasih tudi mej seboj, da, ob volitvah celo postavljajo si protikandidate, ali v vseh odločilnih trenutkih so vsi jedini, vsi se čutijo v prvi vrsti Poljaki, naj si bodo potem že konservativni ali liberalni, aristokratskega ali demokratičnega duha. Tako moramo tudi delati mi Slovenci, v resnih časih podajmo si bratski roke in branimo svoje narodne pravice, in preverjeni smemo biti, da naše delovanje ne bode ostalo brez vspeha. Tako bomo prisilili naše nasprotnike, da se bodo prej ali slej pogajali z nami. Drugi pot pa hočemo kaj več govoriti

o tem, kaj naj mi Slovenci zahtevamo, ko bi vlada ali pa levica se odločila, da se sporazumi z nami in tako naredi konec našemu narodnemu vprašanju.

* Člankarja, kateri v 275. številu „Slov. Naroda“ oblastno pripoveduje, da „Novice“ politične kozolce delajo, zagotavljamo, da članki „Sedanji politični položaj in Slovenci“ niso ne od deželnih poslancev „inspirirani“ in ne pisani. Uredništvo.

Ljudske šole.

Govor poslanca Karola Kluna v državnem zboru.

Visoka zbornica! Znana je krilata beseda bivšega ministra in pozneje namestnika v Trstu, barona Pretisa: „Bode že bolje“. In res se je zboljšalo, toda še le, ko je desnica dobila večino v tej zbornici in je z vsemi močmi napravila ravnotežje v budgetu. Želeli bi pa, da bi se ne bile zboljšale le naše finance, temveč tudi druge upravne zadeve, zlasti treba je zboljšanja v učni upravi.

V treh ozirih želeli bi zboljšanja, namreč v verskem, gospodarskem in narodnem oziru. V verskem oziru zahtevamo versko šolo. Kako si mislimo cerkveno sonadzorstvo brez škode za državno nadzorstvo in omiko, se je že opetovalno govorilo v tej zbornici in tudi v poslednji seji.

Če nasprotniki katoliške cerkve stvari nalašč zavijajo in nam podtikajo intencije, katerih nemamo in tudi imeti ne moremo, kaj moremo za to. Zahtevati pa moramo, da se to vprašanje v tej zbornici presoja po naših pravih namerah, ne pa po tistih, katere nam podtikajo.

Potem se bodo pojasnili nazori in Vi boste morda temu vprašanju tem manj nasprotovali, ker časovne razmere silijo, da se to vprašanje vendar že reši. Socijalne nevarnosti za državo in družbo so vedno večje, čuvstvo za pravico in avtoriteto se manjša v tej meri, v kateri prevladuje verska ravnodušnost. Policijske naredbe, s katerimi se je hotelo zatreti to zlo, nič ne pomagajo. Jedinorožje, s katerim se moremo temu zlu uspešno ustavljati, je vera, in osnoveatelj velike nemške države se je nekoč izrazil v jasnem nagovoru: „Dajte več vere moji deželi!“ Tak klic se bode prej ali slej razlegal tudi pri nas.

Daj Bog, da bi tukaj ne bilo treba, kakor že pri mnogih drugih priložnostih, zaklicati: „Prepozno je!“ (Dobro! Dobro! na desnici.)

Kdor pošteno misli s katoliško Avstrijo in njenimi prebivalci, bode vedno stavil to vprašanje na dnevni red. Naj vam ugaja, ali pa ne, jedenkrat se bode rešilo, če tudi morda proti volji vaši.

V gospodarskem oziru zahteva naše kmetsko prebivalstvo šestletno šolsko dolžnost. Pri nas na Kranjskem in v nekaterih drugih deželah se je že zakonito določila šestletna šolska dolžnost.

Naposled pa mi zahtevamo še nekaj, kar Nemcem zahtevati ni treba, kar je pa naravno in samo po sebi umevno, da je namreč učni jezik v ljudskih šolah ma-

terinski jezik otrok. (Tako je! na desnici.) Če tudi je to čisto naravno in samo po sebi umevno, vendar smo si morali na Kranjskem še le po dolgotrajnih bojih to priboriti. V drugih deželah, v katerih bivajo Slovenci, pa ta boj še ni končan in se mora še le izbojevati.

Najhujše se v tem oziru ustavlja ne le slovanskemu prebivalstvu, temveč tudi visoki učni upravi precej iredentistično nadahneni Tržaški magistrat. Ondi se učnemu oblastvu ni posrečilo, prodreti z deželnim šolskim zakonom. Vlada se pa izogiblje vsakemu koraku, kateri bi utegnil razburiti tržaško gospodo. (Čujte! Čujte! na desnici.)

Znano je, da je v Trstu brez okolice nad 15.000 Slovencev, katerih otroci morajo hoditi v italijanske ali pa nemške šole, ker slovenske šole ni nobene v Trstu.

Ko je pred leti, če se ne motim, 219 takoimenovanih nemških roditeljev v Ljubljani od mestnega sveta, ki je tedaj oskrboval šolstvo, zahtevalo nemško šolo, in je občinski svet se branil ustreči tej želji, prisilila ga je visoka učna uprava, da je osnoval nemško šolo.

Jaz visoki učni upravi ne odrekam te pravice, jaz sem se pri vsaki priložnosti popolnoma odkrito in brez strahu izjavil, da visoka učna uprava po obstoječih zakonih ima to pravico. Zakaj pa visoka učna uprava ne pokaže tolike odločnosti v drugih podobnih slučajih? V Trstu je n. pr. pred nekaterimi leti prosilo ne 219, temveč 1400 slovenskih roditeljev (Čujte! Čujte! na desnici) mestno oblastvo, da osnuje ljudsko šolo s slovenskim učnim jezikom.

Mestno oblastvo ni hotelo osnovati te šole in učni upravi se tudi ni zdelo potrebno, da bi prisilila uporno mestno oblastvo v Trstu, da osnuje tako šolo. (Čujte! Čujte!)

Otroci slovenskih roditeljev bi še danes moral ostati brez pouka v materinščini, ko bi „Družba sv. Cirila in Metoda“, kateri je namen, pospeševati slovensko šolstvo, ne bila osnovala slovenske zasebne šole. Ta šola ima sedaj štiri razrede in šteje 400 učencev (Čujte! Čujte! na desnici,) kar je najboljši dokaz, da je šola bila potrebna.

Zaradi tega se nadejam, da bode jedenkrat visoka učna uprava tržaškemu mestnemu oblastvu pojasnila postavno stališče in prisilila ga, da osnuje šolo s slovenskim učnim jezikom. Morda imajo tržaški Slovenci samo pravico, da plačujejo državi in mestu ne baš majhne davke in priklade, svoje učne zavode pa vzdržujejo iz svojih zasebnih sredstev? Res so v tej zbornici tržaški zastopniki trdili, da ni res, kar mi trdimo, češ, da je v Trstu, če se ne motim, 14 slovenskih ljudskih šol. Gospodje so se poslužili zvijače, da so zaključeno mesto zamenjali z mestnim ozemljem, h kateremu pa spada poleg mesta še več vasij. V teh vaseh so res slovenske šole. Tega pa vendar ne bode zahtevali, da slovenski prebivalci, ki stanujejo v mestu, pošiljajo otroke v šolo v vasi, ki so več nego jedno uro oddaljene.

Sicer je pa prav o podobnem slučaju se že izreklo

najvišje sodišče v političnih pravicah, visoko državno sodišče namreč. Levovski Rusini hoteli so imeti rusinsko šolo in so se obrnili do levovskega magistrata. Ta je z odlokom z dne 21. septembra 1876 in z dne 12. aprila 1877 odrekel tako šolo. Njih dotični vzklic je zavrnil deželni šolski svet z odlokom z dne 6. julija 1877, potem ga je pa še ministerstvo odklonilo z ukazom dne 6. junija 1879. Rusini so se potem obrnili s tožbo na državno sodišče, ki je odločilo, da se s tem, ker se je odbila ta prošnja, ruši ustavno zagotovljeno pravo do gojenja rusinske narodnosti.

Pri dotični, jako zanimivi obravnavi sklicaval se je zastopnik naučnega ministerstva na to, da je v Levovu vadnica z rusinskim učnim jezikom in da imajo Rusini zunaj Levova 1500 ljudskih šol.

Državno sodišče je pa vendar odločilo, da vadnica ni ljudska šola v pravem pomenu, ker ji je le stranski namen poučevati mladino, da ta šola za Levov ne zadostja, ker ne more vsprejeti vseh otrok, ki se oglase, in da šole zunaj Levova ne pridejo v poštev, ker bi na ta način Rusini v mestu morali ostati brez šolskega pouka, ali bi pa za drag denar si morali preskrbeti zasebni pouk ali pa pouk v šolah zunaj mesta.

Mari v Trstu ni ravno tako, v jednom oziru morda še slabše, ker ondi ni vadnice s slovenskim učnim jezikom, in ker ondi dejanjski slovenski otroci hodijo v zasebno šolo.

Pričakujem, da naučna uprava zastran Trsta ne bode čakala, da bi proti njej razsojevalo državno sodišče. Veljave učne uprave gotovo ne povzdiguje to, če se večkrat proti njej razsodi, in sicer v slučajih, v katerih bi morala že iz prejšnjih razsodb vedeti, kaj ji je storiti.

(Dalje prihodnjič.)

Politični pregled.

Domače dežele.

Za poslancem Klunom se oglasi k besedi minister Gautsch. On je čutil v sebi potrebo, da brani šolske koroške oblasti pred napadi poslanca Kluna. Kolikor je njemu znano iz aktov, ki so došli učni upravi od strani šolskih oblasti in organov koroških, se jim nikakor ne more očitati pristranost v reševanju šolskih zadev. Zato pa zavrača taka očitanja predgovornika. Njemu se zdi to ravno tako neumestno, kakor je bilo morebiti potrebno, da se je govornik učni upravi nasproti potegnil za deželno šolsko oblast na Kranjskem. Predno pa, ko bode govoril o glavnem predmetu Klunovega govora, zdi se Gautschu potrebno, da omeni dveh slučajev, s katerimi bode dokazal, kako se v javnosti enostransko razpravlja o nekaterih rečeh, ki dobe pa, ako se jih pogleda od bliže, vse drugo lice. Tu omenja nekega šolskega nadzornika, katerega je za to ostavil, ker je bilo iz aktov dokazano, da ni izpolnoval ukazov deželne šolske oblasti ter pravi, da je takrat, ko se je o tej zadevi razpravljalo v kranjskem

ministra na nas, oni krivi so sploh, da se avstrijskim Slovanom ne potresa še z rožicami pot do enakopravnosti! Da bi sedeli v parlamentu še Staročehi, nikdar bi se grof Taaffe ne bil približal levici in Gautsch bi se nikdar ne bil drznil, tudi le z besedico žaliti naroda slovenskega, s katerimi bi se mi bili obračali do našega naroda. Kdor ni čital našega članka, bi pač mislil, da to doslovno stoji v našem listu. Da bi pa Gautsch malo lepše z nami postopal, ko bi še bila stara večina, je pa že iz tega jasno, ker bi vlada bila bolj neodvisna od levicarjev, tega tudi člankar v „Slov. Narodu“ ni ovrigel. Da bi pa pot do ravnopravnosti nam bila z rožicami posuta, ko bi bili še Staročehi sedeli v parlamentu, tega mi nikdar trditi nismo, ne s temi, ne s podobnimi besedami. Posebno lepo pa vendar ni nam kaj tacega spodtikati. Da bi pa Taaffe se ne bil tako oziral na levico, kakor se sedaj, ko bi še bila stara večina, je gotovo, kakor amen v očenašu, ker bi jo ne bil potreboval.

Da bi bili baš Mladočehi posebno pazni branitelji Slovanstva, kakor „Narod“ trdi, o tem bi se dalo dvomiti. Vsaj za zatiranje Čeha na Moravskem in Šleziji se niso dolgo prav nič brigali, to je faktum, ki se oporekati ne da. Še le potem, ko so Staročehi potujoč od občine do občine jih probudili, so se jeli Mladočehi malo zanimati zanje, pa le z namenom, da bi tudi na Moravskem in v Šleziji zasejali seme razpora. Mnenja pogostem menjavajo. Kako so zaničljivo o svojem času govorili o češkem državnem pravu, kako se pa sedaj, ko služi v njih namene, poganjajo za to pravo. Pri tem pa moramo opomniti, da govoreč o Mladočehih, mi tu le mislimo kričače, à la Vašaty, ne pa mnogih časti vrednih mož, ki tudi sede v mladočeškem klubu, pa ne odobravajo postopanja radikalnih tovarišev svojih.

Z velikim veseljem je pa člankar pobral malo nedoslednost, ki se je „Novicam“ pripetila. V jedni številki so se malo nepovoljno izrekle o poljski politiki, v drugi pa pišejo za Poljake. Kaj tacega ni nič čudnega, kajti članke za „Novice“ piše več mož, da pa vsi nimajo jednake sodbe je povse naravno. Vse drugačne nedoslednosti bi se našle baš v predalih „Narodovih“, ko bi jih kdo hotel iskati. Sicer pa nedoslednost ni tako velika, kakor bi si kdo mislil, ki je čital samo „Narodov“ članek. Mi nismo nikjer trdili, da je poljska politika povsem vzorna, ali obsojali smo, da so Mladočehi odtujili Poljake in to obsojamo še danes. Mi si namreč Slovincem prijazne večine brez Poljakov in nemških konservativcev še misliti ne moremo in je zatoj umestno in neobhodno potrebno, da Poljake obdržimo na svoji strani. Če morda gospodje v Gospodskih ulicah vedo za kako drugo mogočo, Slovanom prijazno večino, jih uljudno prosimo, da jo nam povedo, bomo jim iz srca hvaležni. Če pa tega ne store, je pa vse njih pisarjanje in modrovanje le pesek v oči.

Jako neprijetno je pa zbudlo „Narod“ to, da smo konstatovali, da smo Slovenci na Dunaju imeli razmerno veliko dobrih govornikov in tudi v razmeri z Mladočehi

manj taci, ki bi le molčali. Kdor je čital naš članek, je vedel, da mi nismo govorili le o naših sedanjih poslancih, temveč o vseh, ki smo jih od začetka ustavne dobe na Dunaju imeli. Pa če „Narodov“ člankar se potrudi in prešteje mej sedanji mladočeškimi in slovenskimi poslanci one, ki so že govorili, in one, ki so le molčali, pa se bode preveril, da je mej Slovenci relativno več govornikov. To je faktum, ki se ne da oporekati.

Ljudske šole.

Govor poslanca Karola Kluna v državnem zboru.

(Dalje.)

Nič boljše niso šolske razmere na Koroškem, o katerih se je že večkrat govorilo v tej visoki zbornici. Ker koroški Slovenci, dasi štejejo skoro tretjino prebivalstva, nemajo zaradi čudnega volilnega reda nobenega zastopnika v tej zbornici (Čujte! Čujte!), ne ostaja nam drugega, nego da se mi oglasimo zanje v tej visoki zbornici in naznanimo zbornici njih klic za pomoč.

Že pred dvema letoma sem v tej visoki zbornici razložil žalostne šolske razmere na Koroškem. Tedaj sem obširno dokazoval, da je za Koroško veljavni učni načrt pravo zasmehovanje šolskih zakonov in šolskega reda. Povedal sem tedaj, da še na tako imenovanih utrakvištičnih ljudskih šolah, ki so določene jedino za slovenske otroke, slovenski materni jezik niti učni predmet ni. (Čujte! na desnici.) Visoki učni upravi se je zdelo potrebno z ukazom z dne 5. julija 1890, št. 13113, naročiti deželnemu šolskemu svetu, da za tamošnje ljudske šole sestavi nov učni načrt. Visoka učna uprava bi morala, ko so jo poučile skušnje po prejšnjem učnem redu, deželnemu šolskemu svetu naročiti, da se pri sestavi novega učnega reda drži strogo zakonitih predpisov. To se ni zgodilo, kajti sicer bi deželno šolsko oblastvo ne bilo iznenadilo sveta z učnim načrtom, ki ni dosti manj čuden, kakor je bil prejšnji.

V ukazu, s katerim se je bil razposlal učni načrt z dne 26. septembra 1890, št. 1613, se pravi (čita):

„V prvem in drugem šolskem letu imajo se otroci s pomočjo abecednika od Karola Prescherne (kateri abecednik stopi namesto nemškega) sprva uvesti v slovenski, potem pa v nemški jezik. Od tretjega leta učiti se mora slovenščina v vseh oddelkih po tri ure na teden in se mora na višji stopinji v teh učnih urah poleg čitanja, slovnic, pravopisa, tudi ponavljati to, kar so se naučili v nemškem učnem jeziku, zlasti iz računstva in zemljepisa, da se doseže učni smoter teh šol kot dvojezičnih zavodov. Te za slovenščino določene ure morajo biti na koncu dopoldnevnega pouka, da morejo odditi oni otroci, ki se po želji starišev ne udeležujejo slovenskega pouka, ne da bi kaj motili pouk. Da se na poldnevni šolah ne preoblože otroci s tedenskimi učnimi urami, je potrebno, da vsi otroci (tretje do osme letne stopinje) nižje in

višje skupine skupno dobivajo slovenski pouk v poslednjih dopoldanskih urah.“

Pouk v slovenskem maternem jeziku je torej predpisan le za tako imenovane utrakvistične šole, ne pa za one šole, v katere tudi hodijo slovenski otroci, ali jih je koroško deželno šolsko oblastvo uvrstilo mej tako imenovane nemške šole (Čujte! na desnici.), dasi je večina otrok v njih slovenska. (Čujte! na desnici.)

Pa tudi na utrakvističnih šolah ni pouk v slovenščini predpisan brez izjeme, temveč le za prvo in drugo leto, pri čemer se morajo otroci učiti toliko nemščine, da morejo v tretjem letu slediti nemškemu pouku, kajti od tretjega leta so slovenščini odločene le tri ure, dočim je določenih za nemški jezik dvanajst ur. (Čujte! na desnici.)

In te bore tri ure morajo biti brez izjeme, kakor ste že slišali, na koncu dopoldanskega pouka, ko so otroci že utrujeni in ne morejo slediti pouku. Potem je še določba, da na šolah s poldnevnikom poukom in na večrazrednih šolah, če je morda na njej le eden učitelj več slovenščine, morajo se vsi otroci v edni in isti uri učiti slovenščine (Čujte na desnici.), če tudi so različni po duševnem razvoju in po svojem napredku in imajo tudi različne knjige. (Čujte na desnici.) Kak uspeh je pričakovati od takega pouka, vedo isti, ki so kedaj bavili se s poučevanjem. (Poslanec dr. Trojan: Ponemčevanje!) K temu pa še to pride, da tak pouk ni obligaten, temveč zavisi od svojevolnosti starišev, in da bode učitelj, ker se mu s tem učenjem naklada breme, pri otrocih in stariših agitoval, kolikor bode mogel, da naredi ta pouk iluzoričen. (Čujte! Čujte! na desnici.)

Neko dragoceno priznanje je pa vendar v naredbenem ukazu deželnega šolskega oblastva koroškega. V njem se uradno priznava, kar se je dosedaj rado tajilo, da so na Koroškem na šolah, namenjenih slovenskim otrokom, v katere tudi hodijo v resnici slovenski otroci, učitelji, kateri niso večji maternega jezika otrok. (Čujte! Čujte! na desnici.) Slovenci na Koroškem, če tudi jih je nad 100.000 (Poslanec Povše: 130.000!), imajo le jedno slovensko ljudsko šolo s slovenskim učnim jezikom in sicer pri Jezeru, vse druge šole namenjene za slovenske otroke so tako imenovane utrakvistične šole, katerih je 92. Na teh 92 utrakvističnih šolah je 159 učiteljev, od katerih jih le 39 zna dobro slovenski, 71 jih za silo lomi slovenščino, 42 jih ne zna prav nič slovenski, o ostalih 7 pa ne vem, v katero vrsto naj jih štejem. (Čujte! na desnici. Poslanec dr. Trojan: To je grozovitost.)

Slovenski otroci hodijo pa še v 19 drugih šol, katere je deželni šolski svet koroški uvrstil mej nemške šole, če tudi je na štirih, kolikor mi je znano iz izkazov 33—40%, na drugih pa 58—97% slovenskih otrok. (Čujte! Čujte! na desnici.)

Na teh šolah je 45 učiteljev, od katerih jih le 9 zna slovenski jezik, 22 pa le nemški (Čujte! Čujte! na desnici.), dočim se drugi le za silo znajo izraziti v slo-

venščini. (Klici na desnici: Žalostne razmere! To ni svoboda!)

Čuditi se ni, gospoda moja, da je na Koroškem tako malo učiteljev, ki znajo slovenski. Učiteljišče v Celovcu je tako vrejeno, da slovenščina še učni predmet ni. (Klici na desnici: Škandal!) Učitelje, ki se kaj zanimajo za slovenščino, preganjajo na vse načine nemško prebivalstvo in pa učna oblastva (Čujte! Čujte! na desnici.); učiteljem, ki so pa nasprotniki slovenščine, je vse dovoljeno, tudi največji moralni izgredi. (Živahno ugovarjanje na levici. — To ni dostojno!), vse se jim spregleda.

Ravno v poslednjem času pripetil se je tak slučaj, katerega pa zaradi pikantne vsebine ne morem tu javno v zbornici omeniti, a ga bodem zaupno povedal ministru, da bode vedel, kako nadzorovalni organi na Koroškem izvršujejo svoje dolžnosti.

Da ne bode kdo napačno mislil, moram povedati, da se slučaj ne tiče kakega slovenskega klerikalca, ki bi morda iz narodnega in verskega fanatizma objavil vso stvar, temveč nemškega protestanta, ki pa dobro ve, kake lastnosti mora imeti izobraževatelj in odgojitelj mladine, če mu naj zaupajo roditelji svoje otroke.

(Dalje prihodnjič.)

Politični pregled.

Domače dežele.

Poslanska zbornica. — V seji dne 1. decembra t. l. naznani predsednik smrt Nj. c. in kr. visokosti nadvojvoda Henrika in njegove soproge baronice Waideck in si izprosi dovoljenja, da sme Nj. Veličanstvu, presvitlemu cesarju izraziti v imenu zbornice najglobokeje sočutje. Potem finančni minister odgovarja na več interpelacij in zatem prične se razprava v trgovinskem ministerstvu. Dr. Hallwich pozivlje vlado, da dovoli kredit 75.000 gld. v namen, da se zamorejo mali obrtniki vdeležiti svetovne razstave v Čikagu. Poslanec Burgstaller povdarja zopet potrebo zveze Trsta z notranjimi deželami s še kako drugo železnico in upa, da se bo telefonska zveza mej Dunajem in Trstom že prihodnje leto napravila.

Posl. Bärnreiter govori o vladni predlogi, ki se tiče naprave mirovnih sodišč ter pravi, da bi bilo najbolj pametno, ako se napravijo delavske uradnije, ker le tako je mogoče stališče mej delavci in delodajalci izboljšati. Na to govori knez Lichtenstein, se odločno poteguje za malega obrtnika, pozivlje vlado in vse ljudske zastopnike, da delujejo na to, da se napravi ravnotežje mej malimi obrtniki in velikimi industrijalci ter priporoča vsem, ki niso v nerazvezljivi zvezi s premakljivim kapitalom, da delajo za socialno preustrojo. Zadnje te besede razburile so pa jako levičarje, kajti razumeli so jih tako, kakor da bi bil Lichtenstein mislil, da so odvisni od velikega kapitala in posl. Pichler je mej velikim nemiro strastno prijel Lichtensteina. Nato poprime za

Mladočehi v njih federalističnih težnjah, tako onemogočimo sedanjo sistemo.

Mi nikakor ne trdimo, da je sedanja državna uredba najboljša in da ni želeti kake premembe, ali le to smo hoteli dokazati, da bi večja deželna avtonomija sedaj ne bila nam v korist, temveč v pogubo in da torej mi nemamo, povoda vseh svojih sil zastavljati za federalizem. Če že zahtevamo premembe, zahtevajmo take, ki bodo naši narodnosti v korist, ne pa v škodo. Potrebno se nam je zdelo opozarjati na nevarnost, ker ni izključeno, da pride vprašanje o federalizmu na dnevni red. Nemci sami znajo spoznati, da se federalizma njim ni bati, da bode še dobro sredstvo za njih namene. Preverjeni smo, da bi že v federalizem bili privolili, ko bi imeli opraviti le s Slovenci, ali glede na Češko so imeli nekatere pomislike, pa tudi skrb za Dunaj jih je odvracala od federalizma, kajti stolica ob Dunavu je bila dolgo glavno trdno zavetišče nemškega liberalizma.

Poslednji pomislik utegne odpasti. Na Dunaju zgubljajo nemški liberalci zaupanje in tla pridobivajo protisemiti, ki v narodnih ozirih niso stanoviti. Levica zatorej nema povoda se ozirati na Dunaj. Pa tudi na Češkem vzlic veliki narodni zavednosti se stvari za Nemce prej na bolju nego na slabše obračajo. Mladočehi so si že precej odtujili konservativno veloposestvo, od katerega je zavisna večina v deželnem zboru. Posebno zanesljivi pa itak nikdar veleposestniki niso bili v narodnih ozirih. Hodili so s Staročehi le bolj iz političnih nagibov, nego pa iz prave ljubezni do češkega naroda. Odličen konservativen veleposestnik je celo v nemškem oddelku deželnega kulturnega sveta. Pripetiti se še utegne, da preide večina konservativnega posestva v nemški tabor. Ko bi se to zgodilo, bi pa bil federalizem tudi na Češkem voda na nemški mlin. Vsekako bi pa večja deželna avtonomija bila Nemcem v korist na Moravskem in v Šleziji. Federalizem bi torej kaj lahko postal nemški most do Adrije. Če bi bilo le od nemške leveice odvisno, bi najbrž nam v Avstriji ne bilo treba dolgo čakati, da federalizem pride v državnem zboru na vrsto, le neki višji krogi na Dunaju imajo proti njemu še vedno pomislike in iz političnih ozirih se zdi levici potrebno, ozirati se na te višje kroge. Mej levičarji je še res vedno nekaj mož, ki so v prvi vrsti centralisti in torej nasprotniki federalizma, v drugi še le nemški narodnjaki, ali število teh mož je vedno manjše in levica postaja vedno bolj čista narodna stranka, kateri ni do centralizma in do federalizma in je pripravljena zagovarjati ono državno obliko, katera bila v prvi vrsti Nemcem v korist.

Iz povedanega je jasno, da je federalizem dvorezno orodje in da se mora jako previdno postopati z njim. Predno se bode moglo misliti na tako preustrojo, bode pač treba marsikaj drugega premeniti. Pred vsem bode treba gledati, kako da dosežemo pravično premembo volilnih redov, da ne bode mogoče, da bi Nemci imeli večino v kronovinah, v katerih so Slovani v veliki večini, kakor so jo že imeli na Češkem in Kranjskem in jo še

imajo na Moravskem. Treba bode pa tudi na kakšen način poprej zavarovati slovanske manjšine v drugih meševitih kronovinah in sicer na tak način, da pozneje nemška večina pri najboljši volji ne bode mogla kratiti Slovanom narodnih pravic, morda s kako administrativno razdelitvijo. Za nas Slovence bi bilo seveda najugodnejša zedinjena Slovenija, katero bi pa bilo pač težavno začeti, ker imata o tej stvari govoriti važni besedi koroški in štajerski deželni zbor, kajti po deželnih redih sta ti dve deželi nerazdeljivi. Treba bilo velikih naporov, predno bi se ta dva deželna zbora prisilila, da privolita v kako premembo, ali pa da se njih pravica tako odvzeme, kakor so se odvzele pravice deželnih zborov pri uvedanju direktnih državnoborskih volitev. Vsekako sedaj avstrijski Slovani niti severni še manj pa južni nismo pripravljeni na federalistično preustrojo države, in zatorej ne kaže tega vprašanja riniti v prvo vrsto. Posebno neodpušljivo bi bilo, ko bi mi Slovenci sedaj pomagali to vprašanje spravljati na dnevni red. Dovolj je drugega nujnejšega dela. Če Mladočehi žele skupno delati s Slovenci najdejo lahko za to drugo podlago, nego je federalizem, in ta podlaga je baš član 19. sedanje ustave. Če se ta član izvede v pravem njegovem duhu, bi bilo Slovincem in Čehom pomagana, kar pa ni gotovo, če se uvede federalizem.

V Šleziji, na Koroškem, Štajarskem, v Istri in Trstu bi bilo izvedenje sedanje ustave v korist slovenskemu elementu. Zatorej odkritosrčno obžalujemo, da slovenski zastopniki in drugi politiki še vedno delajo Bog ve vse kake načrte in ne spoznajo, da bi bilo za avstrijske Slované najboljše, ko bi zjediniili svoje moči in se potegnili za to, da se izvede član 19. naše ustave. Za druge preosnovne načrte bode še čas, bo si na podlagi sedanje ustave zagotovimo narodni obstanek.

Ljudske šole.

Govor poslanca Karola Kluna v državnem zboru.

(Dalje.)

Prvi in neobhodni pogoj za zboljšanje teh odnosov je, da se stvari lotimo pri korenini. Učiteljišče na Koroškem mora se tako vravnati, da se bodo na njem vzgojevali ne le nemški učitelji, temveč tudi učitelji, ki bodo mogli delovati na slovenskih šolah.

Drugi ravno tako neizogiben pogoj je pa, da se nastavijo nadzorniki, ki bodo sposobni za nadzorovanje slovenskih šol in bodo dovolj objektivni in pravični, da bodo slovensko prebivalstvo merili z isto mero, kakor nemško. Ko so lani izvedeli proti nadzorniku mešanega kočevskega okraja na Kranjskem neke pomisleke zastran njegove objektivnosti, takoj so ga odstavili in nadzorstvo se je razdelilo, za nemške šole imenoval se je poseben nadzornik, za slovenske tudi poseben. Če se je visoki naučni upravi taka razdelitev zdela potrebna zaradi 15.000 kočevskih Nemcev, mislim, da bi bila še potreb-

nejša na Koroškem, kjer je nad 100.000 Slovencev. (Pri-
trjevanje na desnici.)

Tretji ravno tako neobhodno potrební pogoj je, da
se deželni šolski svet na Koroškem dá strogi
ukaz, da se pri svojih ukrepih in naredbah mora strogo
ravnati po zakonih. Ko bi bila visoka naučna uprava to
že poprej storila, ne bili bi nas iznenadili s tako čud-
nim učnim načrtom, kakor sem že poprej omenjal, pa
tudi bi se tako ne ustavljali občinam, zahtevajočim slo-
venski pouk. Ta upor šolskih oblastev ostane vedni ma-
dež v zgodovini koroškega šolstva. (Čujte! na desnici.)
Vi si niti misliti ne morete, kako iznajdljivo je deželno
šolsko oblastvo na Koroškem, kadar se gre za to, da
se zavrne prošnja slovenskih občin za slovenski učni jezik.

Čudili se bode, če Vam na podlagi aktov navedem
nekateré konkretne slučaje. (Čujte! Čujte! na desnici.)

Šolska občina Šentjakob v Rožni dolini . . . (Po-
slanec dr. Steinwender: Stare stvari! — Poslanec Povše:
Pa vedno nove! Vedno pravične! — Poslanec dr. Stein-
wender: Že petkrat omenjeno! — Poslanec Spinčič:
Stara krivica! — Poslanec dr. Moro: Pogreto zelje! —
Poslanec dr. Trojan: Poboljšajte se!) Šolska občina
Šentjakob v Rožni dolini je hotela imeti slovenski učni
jezik. Krajni šolski svet te občine je dne 28. junija 1878
— res je že stara stvar — (Veselost) vložil prošnjo na
krajni šolski svet za uvedenje slovenskega učnega je-
zika. To prošnjo je okrajni šolski svet odbil z odlokom
z dne 15. avgusta 1878, št. 827. Jaz zaradi tega navajam
številke tako natanko, ker gospodje tako radi ugovarjajo,
da ni resnica. (Dr. Steinwender: Po Kristusovem rojstvu
že! — Poslanec Povše: V dobi svobode!)

Dotična pritožba na deželni šolski svet se je od-
dala dne 26. oktobra 1881, pa deželni šolski svet je od-
govoril z odlokom z dne 13. maja 1882, št. 1100, da
prošnji ne more ustreči. Napravila se je 30. maja 1882
pritožba na ministerstvo, ki jo je pa z ukazom z dne
19. junija, št. 9686, izročilo deželnemu šolskemu svetu,
da jo reši. Deželni šolski svet rešil jo je seveda ravno
tako, kakor prvokrat, in sicer z odlokom z dne 13. julija
1882.

Občina se je zopet pritožila na ministerstvo, in kaj
se zgodi? Predno je ministerstvo rešilo ta odlok, odločil
je deželni šolski svet z ukazom z dne 7. junija 1883,
št. 2879, da se ima slovenščina deloma uvesti.

Krajni šolski svet je zopet prosil za izključno slo-
venski učni jezik. Nemščina naj pa bode učni predmet.

Opomniti moram, da koroški Slovenci priznavajo
važnost znanja nemškega jezika, da se proti temu znanju
niti ne upirajo. (Prav res! na desnici.) V vseh svojih
prošnjah naglašajo, da naj se uči v materinščini, da
bode boljši učni uspeh, nemščina pa naj ostane učni
predmet.

V tem je pa ministerstvo rešilo dne 9. avgusta
1883, št. 1189, poprej vloženo pritožbo. Odbilo jo je z
opazko, da krajni šolski svet nema pravice do pritožbe.
(Smeh na desnici.)

Deželni šolski svet koroški je pa v enakem zmislu
rešil vlogo šentjakobskega krajnega šolskega sveta, in
sicer z odlokom dne 1. julija 1883. Krajni šolski svet
pa še ni odnehal, temveč je vložil dne 8. decembra 1883
novo prošnjo v enakem zmislu na okrajni šolski svet.

Dne 10. januarja 1886 obrnil se je z novo vlogo
na deželni šolski svet in prosil, da se uvede na tamošnji
šoli „Drugo berilo“ in „Slovenska slovnica“. Ta prošnja
se je odbila.

Ko je krajni šolski svet videl, da s svojimi proš-
njami ne prodere pri ministerstvu, ker mu odreka pe-
ticijsko pravico, združil se je z občinskim zastopom, da
z njim vkupe doseže svoj namen. Zvezali so se krajni
šolski sveti v Šentjakobu, v Podgorjah in v Ledenicah z
občinskim zastopom v tej zadevi.

V juniju 1887 odposlala se je skupna peticija na
deželni šolski svet, ki je pa niti rešil ni. Zaradi tega
ponovili so prošnjo dne 12. aprila 1888. Odgovor dežel-
nega šolskega sveta, in sicer z dne 14. maja 1888, št. 1000,
glasil se je, da se poprej mora poizvedavati (Čujte!
Čujte! na desnici.), še le potem je mogoče ustreči prošnji
(Klici na desnici: Poizvedbe bodo trajale deset let!)

To pa niso bile nobene poizvedbe, temveč nekateri
vplivni člani okrajnega šolskega sveta in nekateri učitelji
so poskušali napraviti razpor mej krajnimi šolskimi sveti
in občinskimi zastopi.

V Ledenicah se jim je tudi posrečilo, kajti tamošnji
krajni šolski svet je odstopil od prošnje. Deželni šolski
svet koroški je odgovoril z odlokom z dne 9. julija 1888,
da bi se šola potem preveč razlikovala od drugih šol,
ko bi dovolili zahtevano premembo, in da večina prebi-
valstva take uredbe ne želi.

Občine sklenile so zopet pritožbo na ministerstvo.
Predno se je ta pritožba odposlala, izmislili so si novo
sredstvo, da preprečijo ugodno rešitev. Začela se je agi-
tacija, da se občina Rožek loči od občine šentjakobske.

Ta delitev se je zares dovolila in izvršila. Pritožba
se je pa še le potem na Dunaj odposlala z opazko, da
občina šentjakobska ni več ona občina (Čujte! Čujte!),
ki je odposlala pritožbo, ker se je od nje ločila podob-
čina Rožek.

Ministerstvo je moralo seveda z ukazom z dne 28.
decembra 1888, št. 23.476, pravilno odločiti, da je z
razdelitvijo občine odpala pravna oseba (Smeh na des-
nici), ki je imela pravico do pritožbe. (Poslanec dr.
Ferjančič: To je pa res sleparija! — Poslanec Povše:
To je svoboda!)

Občina šentjakobska vložila je dne 30. junija 1889
novo prošnjo. In kaj se je zgodilo? Poslali so znanega
okrajnega glavarja Praxmajerja kot predsednika okraj-
nemu šolskemu svetu v Šentjakob, kjer je za 20. dan
novembra 1889 bila razpisana komisija, h kateri so bili
povabljeni vsi posestniki in posestnice, vkupe 198 oseb.
Od teh 198 prišlo jih je 154, 44 jih je bilo pa zadržanih.
Praxmajer je seveda imel jako zapeljiv govor, v katerem

je ljudem pojasnjeval važnost nemškega jezika; še le potem je začel izpraševati ljudi.

Da bi bil popolnoma gotov, poklical je najprej neko staro žensko, misleč si, pri njej se bode dalo najlažje kaj opraviti. (Čujte! Čujti! na desnici. — Klici: To je sleparija!) Ženska se je pa odločno potegnila za uvedenje slovenskega učnega jezika. (Dobro! Dobro! na desnici.) Za njo so se za slovenčino izrekli vsi posestniki, izimši 19.

Število 19 res ni veliko (Klici na desnici: Malo premalo?). Ali da bi je povečal, pridejal mu je okrajni glavar še 44 odsotnih, kakor bi vsi ti bili proti uvedenju slovenščine. (Čujte! Čujte! na desnici.)

Deželni šolski svet koroški je pa menda spoznal, da nema zakonitega povoda, da bi odbil prošnje šentjakobske občine. Kaj je bilo storiti? Vprašal je deželni odbor, kaj da k temu poreče. Deželni šolski svet sklepal je tako-le: O učnem jeziku odločuje po zakoniti določbi deželno šolsko oblastvo v sporazumljenju z onimi, ki šolo vzdržujejo. Šole pa, menil je koroški deželni šolski svet, ne vzdržujejo te občine, temveč tudi dežela. Občine skerbé za stvarne, dežela pa osobne potrebščine. (Klici na desnici: Ali tako?)

Koroški deželni odbor se je seveda izrekel v zmislu deželnega šolskega sveta, in tako se je pritožba šentjakobske občine na podlagi izjave deželnega odbora zavrgla z odlokom z dne 25. maja 1890, št. 489. z opazko, da se more občina v štirinajstih dneh pritožiti na ministerstvo. (Klici: To je bilo pričakovati.)

Ta odlok se je izročil občini dne 16. junija in pritožba na ministerstvo se je izročila okrajnemu šolskemu svetu dne 27. junija, torej še v zakonitem obroku.

Okrajni šolski svet pa jo je vrnil občini še le dne 22. januarja 1891, torej čez pol leta, s pristavkom, da se je pripetila formalna napaka. (Poslanec Povše: To je novo! Po trinajstih letih!)

Dne 4. februarja 1891 se je pritožba zopet vrnila občini z izgovorom, da je mej tem koroško deželno šolsko oblastvo izdalo nov ukaz, s katerim se je vredil pouk slovenskega jezika na dvojezičnih šolah.

Pa šentjakobska občina se še ni dala prestrašiti, temveč je dne 23. februarja 1891 pritožbo znova izročila. Kaj se je dalje z njo zgodilo, je li došla k visokemu ministerstvu, o tem sedaj molči zgodovina. (Klici na desnici: Ubogi Slovenci! To je ravnopravnost!)

In čez jedno leto bomo zopet imeli priložnost, o tem govoriti, da bode stara stvar zopet nova. (Klici na desnici: Zgodovina trpljenja!) Po trinajstletnem boju torej šentjakobska občina vzlic velikim žrtvam za šolstvo še ni dobila šole, ki bi koristila njenim otrokom.

Pa to ni jedini slučaj.

Jaz imam seznam od dveh drugih slučajev, pri

katerih je bila skoro jednaka igra. Tičeta se občin Vogrče-Blato in Tolsti Vrh.

Občinski zastop v Tolstem Vrhju je dne 7. aprila 1888 poslal deželnemu šolskemu svetu prošnjo za uvedenje slovenskega učnega jezika. Otroci teh treh občin obiskujejo tri šole: v Kotlah, Čerovicah in Guštanju.

Predno je deželni šolski svet odločil o tej prošnji, vprašal je občini v Ljubeličah in Guštanju, pritrjujeta li občinskemu zastopu v Tolstem Vrhju.

Seveda sta se izjavila občinska zastopa v Ljubeličah in Guštanju, ki sta v nemških rokah, da v tako premembo ne moreta pritrditi.

Z ozirom na to izjavo se je prošnja občine Tolsti Vrh zavrnila z odlokom z dne 21. decembra 1889, št. 28.847. Občina je potem dne 15. februarja 1890 vložila novo peticijo, po kateri bi se slovenski učni jezik uvel le na onih šolah, na katerih je večina njenih otrok iz občine Tolsti Vrh in le dve petini iz občine Ljubeliče.

Sedej so pa morali poiskati boljši izgovor, da zavržejo prošnjo. Obrnili so se do krajnih šolskih svetov teh občin in ju pregovorili, da ugovarjata petičiji občine Tolsti Vrh.

Z ozirom na ta ugovora in na že omenjeno izjavo deželnega odbora je deželni šolski svet odbil to peticijo z odlokom z dne 23. marca 1890, št. 642.

Tudi ta občina je vložila pritožbo na visoko ministerstvo, pa še sedaj ni dobila nobene rešitve, dasi se je pritožba vložila že 3. aprila 1890.

Da pa ne bode mislili, da sta krajna šolska sveta svojevoljno ugovarjala in bode spoznali, da ugovoroma ni pripisovati posebne veljave, prečitati hočem tukaj z dovoljenjem gospoda predsednika neko izjavo, katero je dal krajni šolski svet v Čerovicah in katera drastično kaže, kako sta se napravila ta ugovora.

Vloga se glasi:

„Visokemu c. kr. deželnemu šolskemu svetu v Celovcu. — Pojasnilo. S katerim podpisanci izjavljajo, da je vloga krajnega šolskega sveta v Čerovicah z dne 12. marca 1890, števil. 20, odtod poslana c. kr. deželnemu šolskemu svetu iz nastopnih uzrokov neresnična in nepravilna, kajti napravila se je z zvižajo.

1. To se je zgodilo brez zakonito predpisane seje in sklepa, temveč učitelj Karol Schetina je sam skrivaj le po svoji volji ugovor napravil in člane tukajšnjega šolskega sveta vjel v stranski sobi neke gostilne (Čujte! Čujte! na desnici) in jih k popisu zapeljal, zagotavljač jim, da gre le za triletni slovenski pouk. V resnici se je pa protestovalo sklepu občinskega sveta in prosilo, da se pusti sedanja uredba.

2. To je sleparija, kajti gospod učitelj poiskal je le take člane, od katerih dva čitati ne znata, dva pa prošnje prečitata nista, temveč sta verjela besedam učiteljevim.

3. Jaz kot načelnika namestnik, nisem o imeno-

vani vlogi nič vedel, ali jeden gospod naše župnije me je opozoril in mi rekel: „Ti ne veš, kaj se je v Čerovičah zgodilo za tvojim hrbtom. Naredil se je ugovor proti prošnji občine Tolsti Vrh zastran slovenščine, in po končani seji, ko si ti šel v župnišče, šli so drugi člani v gostilnico in tam jih je pregovoril učitelj, da podpišejo.“ Ko sem to izvedel, sém se jako začudil, in da se prepričam, šel sem k gospodu učitelju in ga prosil za poslovni zapisnik. Iskajoč v njem sem res našel: „Prošnja z dné 12. marca 1890, številka 20, na visoki c. kr. deželni šolski svet, da se pusti sedanja učna vredba.“ Vprašal sem učitelja: „V kateri seji se je to sklenilo?“ — Odgovoril mi je, da za to ni treba seje. (Čujte! na desnici.) Dalje sem rekel gosp. učitelju: „Zakaj prosite, da bi se pustil sedanji šolski red, saj ga tako imamo?“ Odgovoril mi je: „Ker je občina Tolsti Vrh vložila prošnjo za slovenski učni jezik za šolo v Čerovičah.“ Dalje vprašam gospoda učitelja. „Zakaj ste to naredili za mojim hrbtom? Zakon vender pravi, da kr. šol. svet mora imeti pet članov; zakaj se tako važno vprašanje ni naznanilo petemu članu?“ In tu je odgovoril: „Saj sem že naprej vedel, da boš nasprotoval, če ti povem.“ (Jako dobro! Veselost na desnici.)

4. Hkratu naznanjamo, da preklicujemo omenjeno vlogo, ker ni zakonita, in pristavljamo, da se popolnoma strinjamo z občino Tolsti Vrh zastran prošnje za slovenski učni jezik v Čerovicah; ta prošnja ni niti proti zdravemu človeškemu razumu, niti proti c. kr. državnim osnovnim zakonom. Torej prosimo, da ustavite omenjeno vlogo, in prosimo za dotično rešitev, da se ustavijo take samovoljnosti.“ Kranjski šolski svet v Čerovicah, dne 22. maja 1890. Slede štirje podpisi. (Poslanec dr. Herold: Kaj se je zgodilo z učiteljem?) Nič se ni zgodilo. (Dr. Herold: Pri nas se pa takoj začne disciplinarna preiskava!)

In gospoda moja, iz tega lahko vidite, kakšne so razmere na Koroškem. Žalostno je, da so take razmere sploh mogoče v Avstriji (Poslanec doktor Brzard: v Avstriji je vse mogoče!), in pomenljivo je, da se slovenske občine na Koroškem s takim postopanjem v svojem prizadevanju ne dajo prestrašiti, temveč so odločno pripravljene boj za slovensko ljudsko šolo nadaljevati. Zameriti se jim ne more, če svojim šolskim oblastvom nič ne verjamejo in nič ne zaupajo, temveč se obračajo naravnost do visoke učne uprave (Poslanec dr. Herold: Bode li bolje?), od katere pričakujemo, da bode vender jedenkrat pravična in bode naredila konec neprimernemu zatiranju slovenskega naroda po deželnem šolskem svetu na Koroškem. (Klici na desnici: Prav tako!)

Naš deželni šolski svet nema pri učni upravi tako brezpogojnega zaupanje kakor koroški, kateri tega zaupanja pač ne zasluži, če se mu zatiranje slovenskega ne šteje za zaslugo.

Svoje trditve hočem dokazati takoj z nekaterimi

konkretnimi slučaji. Opazil sem že, da so pri nas okrajnega šolskega nadzornika za kočevski okraj lani nepričakovano odstavili.

Odstranili so ga, ne da bi za to kaj vedel deželni šolski svet kranjski (Čujte! Čujte! na desnici) in ne da bi bili zaslišali dotičnega nadzornika. (Čujte! Čujte! na desnici.)

Ta stvar se je v kranjskem deželnem zboru v obliki interpelacije spravila v razgovor. Gosp. deželni predsednik kot predsednik deželnega šolskega sveta je odgovarjajoč na interpelacijo izjavil, da mu natančneje ni znano, zakaj se je odstavil nadzornik (Čujte! in klici na desnici: To je zanimivo!), sodi pa po okoliščinah, v katerih je bil odstavljen (Klici na desnici: Samovoljnost!), da so ga odstavili na pritožbo šolske občine Drage, katero je bila poslala naravnost na ministerstvo. (Čujte! Čujte! na desnici.) V tej pritožbi se toži, da se pod nadzorništvom dotičnega nadzornika nemški jezik vedno bolj odriva (Klici na desnici: Oj, oj! Ni res!), kar pa ni res, kakor se je pokazalo pri obravnavi, ki je bila o tem v deželnem zboru kranjskem. (Tako je! na desnici.)

Zares žalostno je, če smo v Avstriji že tako daleč, da koga obsodijo, ne da bi ga zaslišali, (Klici na desnici: Žalostno!), da odločujejo najvišji uradi na podlagi vlog nekaterih prebivalcev, ne da bi poprej prepričali se pri oblastvih prve instance, če je tudi vse res, kar se je v tej vlogi navedlo. (Čujte! Čujte! na desnici.)

Drugi slučaj. Želeli smo, da bi se na našem učiteljišču v Ljubljani predavali v slovenščini predmeti, katere mora učitelj v materinščini predavati otrokom. To je popolnoma naravno in razumljivo samo po sebi. Visoka učna uprava pa hodi svoja pota in se ne ozira na te opravičene želje (Klici na desnici: Zakaj?), da nastavlja celo učitelje, ki še slovenski učiti ne znajo. To leto se je imelo oddati v Ljubljani mesto glasbenega učitelja. Gospoda moja, vi sami veste, kake važnosti je gojenje narodnega petja. Če se pa hoče učiti narodno petje, treba ga je znati, treba razumeti. (Tako je!) Da ga pa učitelj zna in razume, moral se je sam v njem izobraževati. Deželni šolski svet na Kranjskem je prav pravilno za to mesto priporočil tri moze, od katerih je po pravici pričakovati mogel, da so stavljenim zahtevam kos. Visoka učna uprava poslala nam je moza, ki je morda poštenjak in znabiti tudi dober glasbenik in ima tudi izpit, ali jedne bistvenih lastnosti mu manjka, slovenski namreč ne zna. (Čujte! Čujte! na desnici.) Gospoda moja! Mislite si, kaj bi bilo, ko bi se na učiteljišču v Celovcu nastavil glasbenik, ki nemški ne zna. (Tako je! na desnici.) Kak hrup in krik bi nastal v nemško-narodnem taboru. (Dobro! Dobro! na desnici.) Kaj bi vse uprizorili, da bi dostojno zavrnilo taka smelost visoke učne uprave? (Klici na desnici: Slovani morajo vse pretrpeti!) Imeli bi popolnem pravo, ali zatoorej nam ne zamerite (Prav

res! na desnici.), če se pritožujemo v tej zbornici zaradi takega preziranja našega deželnega šolskega sveta in našega naroda in proti takemu postopanju odločno protestujemo. (Dobro! Dobro! na desnici.)

Predno končam, naj mi bode dovoljeno nekoliko izpregovoriti o čudnih nazorih, katere je v predzadnji seji te visoke zbornice razvil zastopnik kranjskega veleposestva.

Zavrnil bi jih bil že v poslednji seji, ko bi debata že ne bila sklenena. Nesem pa hotel nadlegovati gospoda predsednika in se izpostavljati nevarnostim, da pod pretvezo dejanskega popravka hočem začeti polemiko, kakor je to res storil njega ekscelenca baron Schwegel.

Baron Schwegel je trdil, da gorenjsko prebivalstvo ne čuti nobene potrebe, da bi se obnovila kranjska gimnazija: temveč jako želi, da se mu ne brani pohajati na ljubljansko gimnazijo. Obžalujem da moram gospodu baronu povedati, da Gorenjskega ne pozna, če tudi je tam rojen. Njegove skušnje omejujejo se na dele radovljiškega okraja, pa še tam le na one kroge, s katerimi on občuje. On ima lahko subjektivno mnenje, da kranjska gimnazija ni potrebna. Neizmerno mero-dajnejša nego osobno mnenje njega ekscelence, mora biti zame pa tudi za visoko zbornico in visoko vlado volja prebivalstva, ki se je pokazala že večkrat pri raznih priložnostih v deputacijah in peticijah.

Še 1889. l. je 36 občin z Gorenjskega, in kakor mislim, so to skoro vse (Čujte, čujte! na desnici), poslalo peticijo deželnemu zboru, v kateri so ga prosile, da vso svojo veljavo in vpliv pri vladi porabi v to, da se obnovi kranjska gimnazija. To je tudi storil deželni zbor, kajti sklenil je peticijo na visoko vlado in visoko zbornico. Mej temi 36 peticijami je bila tudi prošnja občine Gorje, kjer je baron Schwegel doma (Čujte, čujte! na desnici), kar pač najbolje dokazuje, da njega ekscelenca ne pozna javnega mnenja niti v svoji domači občini, niti po Gorenjskom sploh.

Njega ekscelenca je pa čutil, da bodo izjave njegove na Kranjskem zadele na hudo nasprotstvo, zaradi tega je hotel svoje nasprotujoče postopanje s tem prikriti, da je priporočal, naj se osnuje v Kranju obrtna srednja ali trgovska šola. Rekel sem, prikriti je je hotel, kajti njegova ekscelenca ravno tako dobro vé, kakor vsak drugi polanec, da njegova misel nima nobenega upanja na uspeh. Obrtne srednje šole snujejo se le v obrtnih središčih, osnuje se kedaj v Ljubljani, ne pa v kakem majhnem mesteci na deželi, kjer ni nobene večje obrtnije. Morda je njega ekscelenca mislil na obrtno strokovno šolo. Pa tudi v tem slučaju bi mu moralo znano biti načelo, da se take šole ne snujejo, da bi se še le ž njimi začela domača obrtnija, snujejo se le, da že obstoječo obrtnijo bolj oživé, povzdignejo in izboljšajo. (Prav res! na desnici.) Mi smo v tem zmislili lani prosili, da bi se v ribniški dolini, kjer je že lepa lesna in lončarska industrija, osnovala taka strokovna

šola za ti dve industriji. Ravno tako smo prosili in se v budgetnem odseku za to potegnili, da se osnuje kamnoseška šola v Proseku na Primorskem. Ko bi si njega ekscelenca potegnil za osnovo takih šol na imenovanih krajih, gotovo bi mu bili vsi kranjski zastopniki hvaležni.

In trgovske šole! Trgovske šole snujejo se le v večjih trgovskih središčih, tako, da bi jedenkrat mogla priti v poštev Ljubljana, če tudi je tukaj stara dobroznana zasebna trgovska šola. Kranj, ki ima jedna dvanajstotico mladih ljudi trgovskega stanu, gotovo ni kraj za tako šolo. Sicer pa moram omeniti, da so se prebivalci kranjskega mesta izrecno izjavili proti taki šoli, na kakoršno misli ekscelenca baron Schwegel.

In sedaj gospôda moja, sem pri koncu. Zahvaljujem se vam za pazljivost in pozornost, s katero ste me poslušali. Spoznali ste iz povedanega, kakšen je naroden mir v nekaterih deželah, v katerih bivajo Slovenci, zlasti na Koroškem, za kateri mir je gosp. poročevalec bil pripravljen žrtvovati pedagoška načela, kakor se je v poslednjem zasedanju izrekel v budgetnem odseku. (Tako je! na desnici.)

Gospôda moja! Našim narodnim nasprotnikom in boriteljem za nemško hegemonijo tak mir pač ugaja. (Prav res! na desnici.) Vladarjem in vladam pa ne more biti vse jedno, je li v deželi trdno marljivo ljudstvo ali pa samo poltrohljivi mrliči (Odobranje na desnici), kajti toliko slavljene narodni mir na Koroškem za slovensko ljudstvo ne pomeni družega, kakor grobni mir. (Odobranje na desnici.) Pa zapomnite si, gospôda moja, živi se ne damo pokopati. (Tako je! na desnici.) Če mislite, da ste slovenski narod položili k večnemu počitku, motite se jako. Narod ni mrtev, samo spi in začenja se prebujati. Premika se že v grobu in slavil bode vstajenja dan, če bode vlada spoznala, da ni modro in politično, pa tudi ne pravično, nadarjen narod s silo ovirati v njegovem duševnem razvoju. (Živahno odobranje in ploskanje na desnici. — Govorniku čestitajo.)

Politični pregled.

Domače dežele.

Poslanska zbornica. — V seji dne 9. decembra naznani ministerski predsednik grof Taaffe najvišjo zahvalo Njega Veličanstva presvitlega cesarja za sočustvo priznanje, katero mu je zbornica izrekla povodom smrti nadvojvode Henrika in njegove soproge baronice Waidek. Na to odgovori poljedelski minister na interpelacijo, ki se je stavila glede mesne draginje na Dunaji in obljubljuje, da bo vlada v ta namen storila potrebne korake. Poslanec Brzorád opisuje slabo stanje kmetovo, je za gospodarske zadruge in predlaga, da se znesek 60.000 gld., kateri se potrosi vsako leto za dirke na Dunaji črta in se obrne ta svota v boljše kmetijske namene. Posl.